

Oriental Journal of Philology**ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY**

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>**ASSOCIATIVE LINGUISTICS AND ITS FORMATION*****Nargiza Shikhnazarovna Akmedova****Candidate of Philological Sciences**Associate Professor at Oriental University*ashnargiza@gmail.com*Tashkent, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE**

Key words: associative linguistics, associative units, associative field, associative relation, stimulus word, associative meaning.

Received: 23.10.25**Accepted:** 24.10.25**Published:** 25.10.25

Abstract: In the linguistic analysis of the world, it is important to study a person's perception of the external world and its reflection in language. The role of associative thinking in the linguistic representation of the world, the associative connection of language units, their grouping according to these connections, and their role in forming sentences or texts demonstrate the significance of the associative approach. This article analyzes the main achievements, interactions, and collaborative possibilities of associative linguistics—a modern linguistic direction that conducts research within an anthropocentric approach. Additionally, it examines perspectives on associative linguistics and considers the interpretation of terms such as associative field and associative meaning.

ASSOTSIIATIV TILSHUNOSLIK VA UNING SHAKLLANISHI***Nargiza Shixnazarovna Axmedova****Oriental universiteti dotsenti,**filologiya fanlari nomzodi*ashnargiza@gmail.com*Toshkent, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA**

Kalit so'zlar: assotsiativ tilshunoslik, assotsiativ birliklar, assotsiativ maydon, assotsiativ munosabat, turtki so'z, assotsiativ ma'no.

Annotatsiya: Olamning lisoniy manzarasi tahlilida insonning tashqi olam haqidagi tasavvuri va uning tilda aks etishi masalasini o'rganish muhim ahamiyatga ega. Olamning tilda aks etishida assotsiativ tafakkurning o'rni, til birliklarining assotsiativ

aloqasi, shu aloqaga ko‘ra ma’lum guruhlarga birikuvi, gapni yoki matnni hosil qilishdagi o‘rni assotsiativ yondashuvning ahamiyati yuqori ekanligini ko‘rsatadi. Ushbu maqolada antropotsentrik yondashuv doirasida tadqiqot olib borayotgan zamonaviy lingvistik yo‘nalish – assotsiativ tilshunoslikning asosiy yutuqlari, o‘zaro aloqalari va hamkorlik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Undan tashqari, assotsiativ tilshunoslik haqidagi qarashlar tahlil qilinadi, assotsiativ maydon, assotsiativ ma’no kabi terminlar talqiniga ham to‘xtalinadi.

АССОЦИАТИВНАЯ ЛИНГВИСТИКА И ЕЁ ФОРМИРОВАНИЕ

Наргиза Шихназаровна Ахмедова

Кандидат филологических наук

Доцент Восточного университета

ashnargiza@gmail.com

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: ассоциативная лингвистика, ассоциативные единицы, ассоциативное поле, ассоциативные отношения, стимульное слово, ассоциативное значение.

Аннотация: В лингвистическом анализе мира важно изучать восприятие человеком внешнего мира и его отражение в языке. Роль ассоциативного мышления в языковом отображении мира, ассоциативная связь языковых единиц, их группировка согласно этим связям и роль в построении предложений или текста демонстрируют важность ассоциативного подхода. В данной статье анализируются основные достижения, взаимодействия и возможности сотрудничества ассоциативной лингвистики — современного направления лингвистики, исследующего вопросы в рамках антропоцентрического подхода. Также рассматриваются взгляды на ассоциативную лингвистику и трактовка таких терминов, как ассоциативное поле и ассоциативное значение.

Kirish. Zamonaviy tilshunoslik tilni muloqot vositasi hamda insonning jamiyatdagi o‘rniga oid bilimlarni jamlab boradigan tizim sifatida o‘rganmoqda. Shuning uchun ham ilmiy hamjamiyatda antroposentrik paradigma tushunchasi faol muhokama qilinmoqda, bu yondashuvda asosiy e’tibor tildan ko‘ra insonga – til egasiga qaratiladi, u o‘z ichki dunyosini til belgilar tizimi orqali ifodalaydi.

Demak, til belgilarini tahlil qilish orqali biz insonning o'zini, uning ichki dunyosini, dunyoqarashi xususiyatlarini anglashimiz mumkin. Tilshunoslikning assotsiatsiyani lingvistik hodisa sifatida o'rganishga bo'lgan qiziqishi "til belgisining o'ziga xos tabiati" bilan belgilanadi, chunki til birliklarining ma'nosi ko'pincha vaziyatga bog'liq va bir qator obyektiv hamda subyektiv omillarga qarab o'zgaradi. Muayyan tushuncha va uni ifodalovchi til belgisi o'rtasidagi aloqa so'z orqali amalga oshadi. So'z esa o'z navbatida ifodalayotgan tushunchaga bir qator assotsiatsiyalar orqali bog'langan bo'ladi.

"Assotsiatsiya" (lotincha "associatio" – 'birlashtirish', 'bog'liqlik') tushunchasi psixologiyadan kirib kelib, hozirda zamonaviy tilshunoslik terminologiyasining ajralmas qismiga aylangan. Tilshunoslikda assotsiatsiyaga bo'lgan qiziqish til belgilarining o'ziga xos tabiatidan kelib chiqadi, chunki so'z ma'nosi ko'pincha jarayonga bog'liq bo'lib, uni turli obyektiv va subyektiv omillar belgilaydi.

Ushbu masalani hal etish tilshunoslikdagi nisbatan yangi yo'nalish – assotsiativ lingvistika zimmasiga yuklandi, uning asosiy usuli lingvistik assotsiativ tajriba hisoblanadi. Lingvistik assotsiatsiyalarni o'rganish, ya'ni tajriba orqali aniqlanadigan va til vositalari orqali ifodalanadigan bog'liqliklarni tadqiq qilish tilshunoslikda shaxs ongida mavjud bo'lgan semantik bog'lanishlarni aniqlashga; gapiruvchi shaxsning mentalitetiga xos jihatlarni ochishga; uning til orqali shakllangan dunyo manzarasini aniqlashga; hayotiy qadriyatlar tizimi va munosabatlarini ko'rsatishga imkon beradi.

Bu esa, o'z navbatida, insonning xulq-atvor me'yorlarini belgilovchi omillarni ochib beradi.

So'zlar orqali belgilanuvchi tushuncha bilan ifodalovchi belgi o'rtasidagi aloqalar amalga oshadi. Bu esa o'z navbatida bir qator assotsiatsiyalar orqali vujudga keladi. Ushbu aloqalarni o'rganish esa assotsiativ tilshunoslik deb nomlangan alohida yo'nalishning tadqiqot obyekti hisoblanadi. Bu yo'nalishning asosiy vazifasi – insonning til manzarasini assotsiativ metodlar asosida o'rganishdir.

Bu sohaning rivojlanishida Y.N. Karaulov muhim o'rin tutadi. U assotsiativ tahlil nazariyasini ishlab chiqqan ilk olimlardan biri sifatida bu boradagi ilmiy natijalar so'nggi vaqtlarda ancha boyiganini ta'kidlaydi.

Bugungi kunga kelib assotsiativ lug'atlar korpusi, assotsiativ asosdagi grammatikalar, matn tahlilining assotsiativ usullari mavjud. Bularning barchasi birgalikda tilshunoslikda mustaqil yo'nalish – assotsiativ tilshunoslik mavjudligini ko'rsatadi.

Assotsiativ tilshunoslik vazifalarini hal qilish uchun eksperimental metodlar ishlab chiqilmoqda. Bular tadqiqotchi tomonidan oldindan modellashtirilgan, boshqariladigan va nazorat qilinadigan sharoitlarda til hodisalarini tahlil qilish imkonini beradi.

Zamonaviy tilshunoslikda tajriba metod tushunchasiga turlicha yondashuv mavjud. Tajriba obyekti sifatida tilning o'zi emas, balki til egasi – inson olinadi. Aynan inson matnlarni yaratadi va qabul qiladi, shuning uchun u tadqiqotchilar uchun axborot manbai hisoblanadi.

Tilshunoslikdagi assotsiatsiyalar orqali shaxs ongidagi so'zlar o'rtasidagi semantik bog'liqliklarni va til egasining mentalitetiga xos jihatlarni aniqlash mumkin. E.S. Kubryakovaning fikricha, til manzarasi – bu til egasining ongida mavjud bo'lgan, milliy mentalitet, qadriyatlar va dunyoqarash orqali shakllangan konseptual tizimdir.

Psixolingvistik tadqiqotlarda assotsiatsiyalar konseptlarni o'rganishning muhim vositasi sifatida til va tafakkur o'zaro munosabatlarini yoritishda muhim o'rin tutadi. Kognitiv lingvistika doirasida ular inson ongidagi konseptual tuzilmalarni aniqlash, ularning semantik, emotsional va baholovchi jihatlarni tadqiq etish imkonini beradi. Leksikografik manbalar konseptning ma'no jihatdan to'ldirilishiga oid keng axborot beradi, biroq ko'pincha konseptning obrazli, emotsional va aksiologik tarkibiy qismlari lug'aviy izohlarda to'liq aks etmaydi.

Assotsiativ tajriba natijasida olingan ma'lum turtki so'zning assotsiativ maydoni — bu shaxs dunyoqarashining tarkibiy qismi bo'lib, uning ongida shakllangan motivlar, baholar va madaniy stereotiplarni ifodalaydi. Shu bois assotsiativ tadqiqotlarning asosiy maqsadi — inson xotirasi, leksikoni, nutqni hosil qilish va qabul qilish jarayonlarini, shuningdek, turli til sohiblarining milliy-madaniy lisoniy ongini o'rganishdan iborat.

Assotsiatsiyalar til ongining shaxsiy tajribaga asoslangan, lekin tashqi dunyoni tasvirlaydigan modeli sifatida o'rganishning samarali, hatto eng maqbul usullaridan biri hisoblanadi. Ma'lumki, har bir inson so'zlarni o'z tajribasi asosida qabul qiladi, lekin u so'zlar orqali umumiy dunyoqarashni ifodalaydi.

Leksik assotsiatsiyalar tizimli bo'lib, bu tizimlilik til sohiblari tomonidan ong osti darajasida idrok qilinadi va ularning nutq yaratish strategiyalarida namoyon bo'ladi. Assotsiativ maydon konseptni milliy konseptosfera doirasida (ko'p sonli informantlar asosida) ham, individual konseptosferada (alohida shaxs reaksiyalarini tahlil qilish orqali) ham o'rganish imkonini beradi. Til tizimini o'rganishda semantik maydon modellashtirish usuli qanday ahamiyatga ega bo'lsa, individ tafakkurini tadqiq etishda assotsiativ maydonni modellashtirish shuncha muhimdir. Chunki assotsiatsiyalar ong va ongsizlikdagi tushunchalar o'rtasidagi murakkab aloqalarni ochib beradi va ularning chuqur semantik bog'lanishlarini yoritadi.

Assotsiativ lingvistik tajriba orqali quyidagilar aniqlanadi:

- Til egasi va til o'rtasidagi munosabatlar
- Til egasi va dunyo o'rtasidagi munosabatlar

Bu munosabatlar ongli ham, ongsiz bo'lishi mumkin. Bunday munosabatlar – til egasining olam haqidagi bilimlari bo'lib, uning konseptual tasavvurlarini ochib beradi.

Assotsiativ maydon – bu soʻz-stimulga javoban yuzaga kelgan assotsiatsiyalarning majmuasidir. Bu assotsiatsiyalar yordamida til egasi ongining chuqur qatlamlarida qanday tushunchalar oʻzaro bogʻlanganini aniqlash mumkin.

Assotsiativ tajriba – psixolingvistik semantika tahliliga asoslangan eng rivojlangan metodlardan biri boʻlib, asosiy vazifa – ong ostida shakllangan assotsiatsiyalarni aniqlashdir. Assotsiatsiyalar orqali inson bilimlari, tasavvurlari, hissiy jihatlari aniqlanadi. Ular esa konseptlarda mujassam boʻladi.

Assotsiativ tajriba til egasining shaxsiy va milliy-madaniy xususiyatlarini, tilni idrok etish va undan foydalanish xususiyatlarini aniqlaydi. Hosil qilingan assotsiativ maydon – bu oʻsha xalq yoki madaniyat vakilining dunyo obrazini ifodalaydi.

Assotsiativ lingvistika – tiliy ongni, yaʼni shaxs uchun subyektiv ahamiyatga ega soʻz maʼnolarini aniqlashning samarali va ishonchli usulidir. Bu metodni madaniyatlararo tadqiqotlarga ham tadbiiq qilish mumkin.

Har bir soʻz oʻzining lugʻaviy maʼnosidan tashqari, ongimizda boshqa soʻzlar, birliklar, obrazlar va hatto hissiy holatlar bilan ham chambarchas bogʻliq boʻladi. Bunday bogʻlanishlar majmui psixolingvistika uchun asos boʻlgan assotsiativ maydonni tashkil etadi.

Leksemaning lugʻaviy maʼnosi jamiyat tomonidan kelishilgan va lugʻatlarda belgilab qoʻyilgan. Soʻzning asosiy boʻlgan lugʻaviy maʼnosidan tashqari assotsiativ maʼnosi ham mavjud boʻladi. Lugʻaviy maʼnoni oʻz ichiga oladigan, har bir insonning shaxsiy hayoti, hissiy kechinmalari, bilim saviyasi va eng muhimi, uning yashash tarzi bilan bogʻliq individual va qoʻshimcha maʼnolar yigʻindisi assotsiativ maʼno hisoblanadi.

Assotsiativ maʼnoni aniqlashda shaxsning yoshi, turmush tajribasi asosiy ahamiyatga ega. Shaxs soʻzlarni oʻzlashtirish jarayonida u bilan bogʻliq boʻlgan tushunchalar yoki hissiy kechinmalar uning ongida saqlanib qoladi va bu soʻz turtki soʻz sifatida berilganda shu xotiralar faollashtiriladi. Masalan, bolaligida dengizda ajoyib taʼtilni oʻtkazgan inson uchun “dengiz” soʻzi quvonch, erkinlik va hordiq chiqarish bilan assotsiatsiya anglatishi mumkin.

Soʻzning assotsiativ maʼnosi til egasining ongi bilan belgilanadi, chunki bu maʼno ham tizimli-til asosiga, ham ekstralingvistik komponentga ega. Uzual darajada soʻzning assotsiativ maʼnosi “kommunikantlar ongida soʻzga biriktirilgan va nafaqat semantik struktura, grammatik shakllanish, soʻz yasalihi strukturasi va fonetik xususiyatlar, balki jamiyatda mavjud boʻlgan qoʻllash anʼanalari asosida ham shakllanadigan invariant assotsiativ-maʼnoviy kompleks” sifatida koʻrib chiqiladi [1: 33].

Zamonaviy tilshunoslikda soʻzning assotsiativ maʼnosi turlicha talqin qilinadi. Birinchidan, assotsiativ maʼno soʻzning konnotativ maʼnosining maʼlum bir qismi sifatida qaraladi.

Ikkinchidan, psixolingvistikada assotsiativ ma'no so'zning muayyan mazmundagi ifoda elementi sifatida muloqotda ishtirok etish qobiliyatini belgilaydi.

Assotsiativ maydonning tarkibi, undagi reaksiyalar xususiyati va ularning o'zaro nisbatlari so'zning kommunikativ birlik sifatidagi ma'nosiga bo'lgan tasavvurlarni sezilarli darajada o'zgartirishi mumkin. So'zning assotsiativ maydonida namoyon bo'ladigan assotsiatsiya strategiyalari tizimi uning assotsiativ strukturasi deb ataladi. Ushbu struktura ichida assotsiativ maydon yadrosi — tez-tez uchraydigan reaksiyalar majmuasi va periferiyasi ajratiladi. Bunda so'zning assotsiativ maydonidagi barcha birliklar matnni qabul qilish va tushunishda funksional ahamiyatga ega bo'ladi.

Tilshunos A.A. Zalevskaya matnni tushunishga oid turli holatlarni tahlil qilar ekan, so'zning assotsiativ ma'nosining xususiyatlarini hisobga olmasdan turib, bu birliklarning ahamiyatini aniqlab bo'lmashini ta'kidlaydi. So'zning assotsiativ ma'nosi faqat assotsiativ maydondagi ma'no kesishmalarini emas, balki kelajakda yuzaga chiqishi mumkin bo'lgan ma'no o'zaro ta'sirlarini ham ifodalaydi [4:28]. A.A. Zalevskaya tadqiqotlarida assotsiativ tajriba so'zlarning xususiyatlari va ularni til egasi tomonidan idrok etilayotgan matnni anglab yetishda hamda nutqni hosil qilishda qanday ishlatilishini aniqlovchi vosita sifatida ishlatiladi.

Ya'ni assotsiativ maydon faqatgina muayyan turtki so'zga berilgan assotsiatsiyalar majmuasi sifatida emas, balki turtki so'zlar bilan paradigmatic munosabatga kiruvchi turli matn-reaksiyalar yoki ularning fragmentlari majmuasi sifatida qaraladi [4: 144]. Bu yondashuv so'zlar o'rtasidagi assotsiativ tajribada aniqlangan barcha bog'lanishlar matn tabiatiga ega bo'lib, ular matn strukturasi aks ettirishiga asoslanadi.

Tajribada turtki so'zga berilgan javob reaksiyalarining matn shakllanishidagi o'rnini ham alohida ahamiyatga ega. So'zlar o'rtasidagi bog'liqlik kuchi (assotsiatsiya kuchi) ma'lum bir turtkiga nisbatan olingan umumiy javoblar soniga nisbatan aniqlanadi. Gapda ko'pincha kuchliroq assotsiativ bog'liqlikka ega bo'lgan birliklar o'rtasidagi munosabat turi ularning sintaktik bog'lanishini belgilaydi. Bundan tashqari, assotsiatsiya kuchi assotsiativ juftlikning gapga qanday kiritilishiga ta'sir ko'rsatadi: kuchli assotsiyalangan juftliklar odatda ajratib bo'lmaydigan birlik bo'lib, gapga yagona ma'no birliklari sifatida kiradi.

I.G. Ovchinnikova assotsiativ jarayonlar va matn yaratilishi bo'yicha tajriba o'tkazadi va gapning struktur-semantik xususiyatlariga ta'sir qiluvchi asosiy omil – dastlabki assotsiativ juftlik tipi ekanligini isbotladi [5: 75–76]. I.G. Ovchinnikova uch turdagi assotsiativ juftliklarni ajratib ko'rsatadi: sintagmatik (masalan, vatan — tuproq, qo'yimoq — kitob, qishloq — uzoq), paradigmatic (suv — yer, ish — mehnat, yugurmoq — oyoq), mavzuli (ko'z — ko'rish, mehmon — stol, gazeta — nonushta). Ushbu juftlik turlari gapning leksik tarkibiga turlicha ta'sir qiladi. Paradigmatic assotsiativ juftliklar ikki mustaqil tushunchani bildiradi, ularning o'rtasida

ko‘pincha joylashuv, o‘xshashlik yoki qarama-qarshilik kabi mantiqiy munosabatlar ifodalanadi. Aynan shu mantiqiy konstruksiyalar gapning sintaktik asosini tashkil qiladi. Paradigmatik juftliklar gapning leksik tarkibini emas, balki leksik-grammatik xususiyatlarini belgilaydi.

Sintagmatik assotsiativ juftliklar, aksincha, leksik ma‘no tarkibiga deyarli ta‘sir qilmaydi. Bu I.G. Ovchinnikovaning fikricha, assotsiativ juftlikdagi turtki va javob ko‘pincha yagona nominativ yoki predikativ birlik sifatida namoyon bo‘lishi bilan bog‘liq. Mavzuli assotsiativ juftlikdagi turtki va javob o‘rtasida bevosita sintaktik aloqa kamdan kam hollarda yuzaga keladi. Bunday juftliklar gap strukturasi shakllanishiga ta‘sir qilmaydi, biroq uning leksik tarkibini yetarlicha aniq belgilab beradi.

Hozirda til hodisalarini tahlil qilishda, ayniqsa lingvistik birliklar ma‘no ifodachilari sifatida o‘rganilganda maydon yondashuvi samarali vosita bo‘lib qolmoqda. Bu yondashuv maydonni modellashtirish imkonini beradi. Bunday maydonni matn tahliliga yoki assotsiativ tajriba natijalariga asoslanib shakllantirish mumkin. Aynan assotsiativ tajriba ongda assotsiativ aloqalarni verbal shaklda ma‘lum ko‘rinishga keltiradi yoki ularni bevosita til orqali ko‘rsatadi.

Shu sababli zamonaviy tilshunoslikda so‘z ma‘nosini tahlil qilishning boshqa modellari ham shakllangan. Bizningcha, eng katta imkoniyatga ega bo‘lgan model – bu erkin assotsiativ tajriba natijasida olingan turtki so‘zga berilgan javob reaksiyalari majmuasi – assotsiativ maydon modelidir.

Psixologiyada shunday qarash mavjudki, inson faoliyati va muloqoti jarayonida idrok qilinayotgan hodisalar ongda aks ettiriladi. Shuning uchun assotsiativ maydon ma‘lum darajada inson ongining modelidir. Bunda shuni yodda tutish kerakki, so‘z ongda tasvirni modellashmaydi, balki unga ishora qiladi. Demak, assotsiativ maydon birinchi navbatda muayyan madaniy birlik haqidagi bilimlarni verbal yoki noverbal boshqarish qoidalarini o‘zida mujassamlashtiradi. Assotsiatsiyalarda so‘zlarning eng ko‘p uchraydigan semantik bog‘lanishlari aks ettirilgan bo‘ladi.

“Lingvistik terminlar lug‘ati”ga ko‘ra, assotsiativ maydon – bu turtki so‘ziga berilgan assotsiatlar, ya‘ni javob reaksiyalari yig‘indisi. Oddiyroq qilib aytganda, biz biror so‘zni eshitganimizda yoki o‘qiganimizda ongimizda paydo bo‘ladigan barcha aloqador so‘zlar, obrazlar va tasavvurlar assotsiativ maydon sanaladi.

Assotsiativ maydonlar asosan assotsiativ tajribalar orqali o‘rganiladi. Bunday tajribalarda ishtirokchilarga turli turtki so‘zlari taqdim etiladi va ulardan xayoliga birinchi kelgan so‘zni aytish so‘raladi. Yig‘ilgan javoblar tahlil qilinib, har bir turtki so‘zi uchun o‘ziga xos assotsiativ maydon tuziladi.

Tilshunos K.A.Burnayeva shunday yozadi: “Assotsiativ maydon — bu assotsiativ aloqalarni tajriba asosida aniqlovchi funksional psixolingvistik model bo‘lib, muloqot jarayonidagi haqiqiy ongni aks ettiradi” [2:54].

Assotsiativ maydon assotsiativ-lingvistik eksperiment yordamida aniqlanadi. Eksperiment davomida til egasi bilan til, shuningdek til egasi bilan dunyo o‘rtasidagi munosabatlar aniqlanadi. Bu munosabatlar ongli hamda ongsiz bo‘lishi mumkin. Ular til egasining lisoniy ongidagi olam haqidagi manzarani verbal shaklda baholash imkonini beradi.

Xulosa. Hozirgi kunda turli madaniyat va ijtimoiy guruh vakillarining lisoniy ongi va unda olamning manzarasi xususiyatlarini o‘rganish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Assotsiativ tilshunoslik va uning asosiy usuli – assotsiativ tajriba tilshunoslarga inson shaxsini uning lisoniy ongi orqali o‘rganish imkonini beradi.

Bugungi globallashuv sharoitida turli madaniyat va ijtimoiy guruhlariga mansub insonlarning tiliy tasavvurlarini o‘rganish muhim ahamiyatga ega. Assotsiativ tajriba yordamida shaxsning tiliy ongidagi qadriyatlar asosida shakllangan kontseptlar aniqlanadi. Ushbu metod shaxsning ichki dunyosini, tajribasini, madaniy stereotiplarini tahlil qilish imkonini beradi. Bu metodni ta’limda ham qo‘llash mumkin, chunki u o‘quvchining o‘quv materialini qabul qilishga tayyorlik darajasini aniqlashga yordam beradi. Assotsiativ maydonni o‘rganish tilshunoslik uchun bir qator muhim jihatlarni ochib beradi. Xususan, assotsiativ maydon so‘zning bosh lug‘aviy ma’nosini emas, balki uning turli kontekstlarda anglatadigan ko‘chma ma’nolarini ham aniqlash imkonini beradi. Assotsiativ maydon orqali muayyan til egalarining dunyoqarashi, ruhiyati va stereotiplari haqida ma’lumotlar olish mumkin bo‘ladi. Turli millat egalarining bir xil so‘zlarga bergan assotsiatsiyalari dunyoni idrok etishning farqli ekanini ko‘rsatadi. Masalan, “mehmon” so‘zi o‘zbek madaniyatida “izzat-hurmat”, “qadr” kabi xususiyatlar bilan kuchli assotsiatsiyalansa, boshqa madaniyatda bu holat farqlanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Лутфуллаева Д. Ассоциатив тилшунослик назарияси. – Тошкент: Meriyus, 2017.
2. Тожибоев Б. Ўзбек тили миллий-маданий бирликларининг ассоциатив тадқиқи: филол.фан.бўйича (PhD) фалс.докт.дисс. автореферати. – Тошкент, 2020.
3. Лутфуллаева Д., Давлатова Р., Тожибоев Б. Ўзбек тили ассоциатив луғати. – Ташкент, 2019.
4. Hasanova D. O‘zbek tilida shaxs sotsial belgilarini ifodalash omillari, vositalari va usullari. Filol.fan.dok.diss. – Qo‘qon, 2022
5. Хошимова Н. Ўзбек тилида ассоциатив муносабатлар: Филол. фан. бўй. фалс. фан. докт. дисс. автореф. – Фарғона, 2018.

6.Ортикова Х. Бадий матнинг ассоциатив тадқиқи: филол.фан.бўйича (PhD) фалс.докт.дисс. – Тошкент, 2022.

7. Кузнецова Л.Э. ЛЮБОВЬ как лингвокультурный эмоциональный концепт: ассоциативный и гендерный аспекты: Дис. ... канд. филол. наук. – Краснодар, 2005.

8. Караулов, Ю.Н. Ассоциативная грамматика русского языка. Изд.2 – М.: УРСС. 2010.

9.Абрамов, В.П. Теория ассоциативного поля // Лексикология, фразеология и лексикография русского языка: <https://studfile.net/preview/4513363/>

10. Болотнова Н.С. Коммуникативная стилистика текста: ассоциативные нормы как фактор текстообразования // Вестник Томского государственного педагогического университета. 2014. Вып. 9. С. 32-39.

1. Болотнова Н.С. Коммуникативная стилистика текста: ассоциативные нормы как фактор текстообразования // Вестник Томского государственного педагогического университета. 2014. Вып. 9. С. 32-39.

2.Бурнаева, К.А. Ассоциативное поле как способ моделирования фрагмента языкового сознания / <https://cyberleninka.ru/article/n/assotsiativnoe-pole-kak-sposob-modelirovaniya-fragmenta-yazykovogo-soznaniya>

3.Очинникова, И.Г. Ассоциативный механизм в речемыслительной деятельности <https://www.dissercat.com/content/assotsiativnyi-mekhanizm-v-rechemyslitelnoi-deyatelnosti>

4. Залевская А.А. Проблемы описания значения. — М., 1998.

5. Овчинникова И.Г. Ассоциация и высказывание: Структура и семантика. — Пермь, 1994.